

Türkiye'nin Demokratikleşmesi ve Alevi Talepleri
Tespit ve Öneri Raporu

Demokratikleşme ve Alevi Talepleri Açısından Din Dersleri ve Özel Eğitim

Hasan Yücel Başdemir

Doç. Dr. | Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi
LDT Din ve Hürriyet Araştırmaları Merkezi Koordinatörü

liberal düşünce Yıl 19, Sayı 73-74, Bahar - Yaz 2014, s. 21 - 30.

Din Dersi nedir?

Genel olarak din dersi denildiğinde iki farklı ders anlaşılır. Birincisi dinler, mezhepler ve inanç grupları hakkında genel, tarafsız bilgiler veren, uygulama amaçlamayan teorik derslerdir. Bu dersler, aslında dinler tarihi, antropoloji ya da din kültürü dersi olarak ifade edilir. İkincisi ise bir dini inançla ilgili bilgilerin öğretilmesini içeren, bununla da yetinilmeyip bu inancın fazilet ve pratiklerini aktarmayı amaçlar şekilde planlanmış olan derslerdir. Bu anlayışında ders içerikleri ebeveynlerin istek ve rızalarına uygun olarak hazırlanır. Buna değer eğitimi adı da verilir ve teknik anlamda din dersi bu ikincisidir.

Özel eğitim nedir?

Ticari kuruluşlar, dernek, vakıf ve dini kurumlar tarafından açılmış, devlete bağlı olmayan okullardır. Bu okulların finansmanı, müfredatı, eğitim programları ve standartları işletmeci tarafından belirlenir. Devlet bu okulları, kriminal açıdan veya temel insan haklarına uygunluğu açısından denetleyebilir.

Sorun nedir?

Türkiye'de teknik anlamda din eğitimi ve özel eğitim kurumları yoktur. Alevilik, bir inanç ve değer sistemidir ancak bu iki unsur olmaksızın bir değer sisteminin çocuklara aktarılması mümkün değildir. Çünkü Türk Eğitim sis-

temi “Müfredatçılık” adını verebileceğimiz ve ülkenin her tarafında aynı eğitim programlarının uygulandığı bir sisteme dayanır. Bu sistem değer eğitimi ve özel eğitimi engeller; demokratik temayüllere de uygun değildir.

Türkiye’deki durum nedir?

Türkiye’de teknik anlamda bir din dersinin verilmesi, 3 Mart 1924 tarihli Eğitim Birliği kanununa, 1982 Anayasasının 24. maddesine ve ilgili mevzuatlarla dayalı olarak yasaktır. Bu yasak, sadece din eğitimi değil özel eğitimde dâhil olmak üzere bütün eğitim sistemini ihtiva eder. 24. maddede, dersin ismi, “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi” şeklinde belirlenmiştir. Anayasayla ders ismi belirleme, dünyadaki tek örnektir. Dersin içeriği, inanç gruplarına sorulmadan MEB Talim ve Terbiye Kurulu çalışanları tarafından hazırlanır.

Mevcut müfredattaki Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (DKAB) dersi, teknik anlamda din dersi sayılmamaktadır. Teknik anlamıyla din dersi, ebeveynlerin dinsel inançlarını dikkate alır. Ebeveynlerin istemediği bilgilerin çocuklara öğretilmesi, Türkiye’nin de taraf olduğu BM İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi 18 ve 26. maddeleri ile BM Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin 5, 18, ve 29. maddelerine aykırıdır. DKAP, ne din dersi ne de kültür dersi olarak işlev görmektedir.

Alevilik, bu dersin müfredatına Talim Terbiye Kurulu’nun 28.12.2006 tarihli düzenlemesiyle 2007-2008 öğretim yılında girmiştir. AİHM’in 2007’deki “Hasan ve Eylem Zengin Kararı”nın da etkisiyle 2008 yılında bazı revizyonlar yapılmış ve 30.12.2010 tarihinde DKAP müfredatı Alevilik açısından biraz daha genişletilmiştir. Fakat bunların din eğitimi ve öğretimi açısından çok fazla değeri ve önemi yoktur. Çünkü AİHM mevzuatı, özel eğitimi esas alır; verdiği karar sadece müfredatını devletin yaptığı okullarla ilgilidir. Bunun dışındakilerde din eğitimi müfredat ve programları, anne-baba ve özel işletme sahiplerinin tasarrufundadır fakat Türkiye’de özel eğitim olmadığı için dersin içeriği mahkemenin tavsiyeleri doğrultusunda düzeltilse dahi 9. maddede başta olmak üzere AİHS’in **özel eğitime** işaret eden mevzuatına asla uygun olmayacaktır. Müfredatçılık, özel eğitimin önündeki en önemli engeldir.

Hasan ve Eylem Zengin Kararının Sonuçları

AİHM, 2007 yılında “Hasan ve Eylem Zengin” kararıyla Türkiye’de okutulan zorunlu DKAP dersinin içeriğinin Alevilik eğitimi açısından uygun olmadığı gerekçesi ile iptaline karar verdi. Ancak hükümet 2008 ve 2010 yıllarında ders müfredatında bazı değişikliklere giderek AİHM’in gerekçelerini ortadan

kaldırdığını ileri sürerek dersin verilmesini ve zorunluluk halini sürdürdü. Bu düzenlemede “İslam Düşüncesinde Tasavvufi Yorumlar” başlığı altında Alevilik-Bektaşilik, Ahilik, Yesevilik gibi göstermelik konu başlıkları koyularak sorunun giderildiği iddia edilmiştir. Nitekim 2009 yılında Samsun’da bir vatanşın çocuğunu bu dersten muaf etmek için yaptığı itiraz Samsun 1. İdare mahkemesi tarafından kabul edilmiş ancak Danıştay, 2008 düzenlemesini gerekçe göstererek bu kararı bozmuştur. Oysa ilave edilen başlıkta pedagojik bir amaç güdümediği ve göstermelik bir değişiklikle sorunun üstesinden gelinmeye çalışıldığı açıktır. Çünkü tekli müfredatla yani özel eğitim sorunu çözülmeyen din eğitimi meselesi çözülemez. Nitekim yeni eklenen başlıklarda ideolojik tavrılar açıkça göze çarpmaktadır.

Bu ideolojik tavrın en önemli göstergesi, Alevilik-Bektaşilik şeklindeki başlıktır. Bu ikisi özdeşleştirilerek Alevilik, Bektaşilik üzerinden tanımlanmıştır. Oysa Alevilik ve Bektaşilik aralarındaki bazı benzerliklere rağmen tamamen farklı olgulardır. İkinci olarak bu başlık altında Anadolu’da bugün var olan Nakşîlik, Kadirilik, Halvetilik, Rûfailik gibi tasavvufi hareketlere yer verilmek yerine Yesevilik, Ahilik gibi varlığı son bulmuş akımlara yer verilmiştir. Bunun nedeni, kamu otoritesinin Türkiye’deki dini grupların hukuki şahsiyetlerini tanımamasıdır. Bu, demokratikleşme ile uyuyabilecek siyasi bir tutum değildir.

Alevilik Eğitimi Neden Önemli?

Din dersi adı altındaki uygulama, Türkiye’de Sünni kamuoyu tarafından din/değer eğitimi olarak algılanmaktadır. Ayrıca İmam-Hatip Liseleri, İlahiyat Fakülteleri, Diyanet Kuran Kursları, Sünnilik hatta Hanefilik öğretilerine dayalı bir din eğitimi sistemi oluşturmuştur. Bu ders için “üst İslam söylemi”, “mezheplerüstü” gibi nitelermeler yapılsa da bu ders, tektipleştirilmiş ve ayıklanmış bir devlet Hanefiliğine dayanır. Ancak Alevilik için bu kurum ve yapıların muadili yoktur.

Öncelikle belirlenmesi gereken şey, çok uzun yıllardan beri kurumsal bir Alevilik eğitiminin bulunmamasıdır. Belki de Bektaşî tekkeleri dışında Alevilik hiçbir zaman “okula” sahip olmadı. Anadolu’daki altmışa yakın Alevi ocağı, meşru yapılar olarak görülmedi. Bu, gerçekte Alevilik açısından bir avantaj olmuş olabilir. Bu şekilde otantik haliyle ve bütün kültürel öğeleri ile varlığını, zor koşullarda da olsa sürdürebilmiştir. Fakat 1950’lerden itibaren kentleşme ile birlikte toplumsal Alevi belleği parçalanmaya başlamış ve Alevilik bilinci geleneksel dini kodlarından uzaklaşarak farklı ideolojik ve kültürel tarzlara bürünmeye başlamıştır. Ocak bilinci ve Dede anlayışı, şehirleşme

ile birlikte zarar görmüştür. Bugün Aleviler, kendilerini “laik”, “demokrat”, “aydın” gibi seküler kavramlara başvurarak tanımlamaktadır.

Bu tanımlamalar, Alevi kimliğinde önemli dönüşümlerin olduğunu ve modern bir Alevilik kimliği inşa edildiğini göstermektedir. Bu yeni oluşan kent Aleviliğinin, tarihsel gerilimler ve refleksler üzerine inşa edildiği açıkça görülmektedir. Bu gerilim ve refleksler, Alevilerin devletle ve Sünnilerle olan ilişkilerini diyalog ve barışçıl bir zeminde geliştirmelerini engellemekte ve Otlukbeli savaşıdan Gezi olaylarına kadar uzanan tarihsel tecrübeler nedeniyle Alevilerde güven sorunu oluşturmaktadır.

Alman Hükümeti, 1980’li yıllardan itibaren Almanya’da Alevilerin, belirli koşullar altında Alevilik eğitimi almasına, kendi müfredatlarını belirlemesine ve koşullarını kendilerinin belirlediği şekilde bu eğitimi sürdürmelerine izin vermiştir. Böyle bir durum karşısında Alevilerin kendi ana yurtlarında bu haklardan mahrum olmaları hem demokratik temayüllere ve insan haklarına aykırıdır hem de Türkiye’de Alevi-Sünni ilişkilerini, diyalog ve barış sürecini olumsuz etkilemektedir. Bu nedenle 2008’den itibaren kamuoyuna deklare ederek taleplerini sesli bir şekilde dile getiren Alevilerin eğitim taleplerinin karşılanması gerekir. Ancak bu, DKAP’a ilave edilecek konularla olamaz. DKAP, farklı inançlar hakkında genel bilgi veren bir ders şeklinde genel müfredatın parçası olarak kalmalı ama koşullarını Alevi ebeveynlerin belirlediği özel eğitim ve seçmeli ders yoluyla Alevilik eğitiminin verilmesine, kendilerine ait okullar açmalarına imkân sağlanmalıdır. Alevilik eğitimi, Alevilerin haklarının iadesi için önemli bir değer taşır. Aksi takdirde Türkiye’de demokratikleşmenin ön koşulu olan uzlaşa ve hoşgörü kültürünün gelişme süreci daha da uzun zaman alacaktır.

Mevcut müfredatta Alevilik yeterince aktarılmakta mıdır?

“Hasan ve Eylem Zengin Davası”ndan sonra Alevilik, zorunlu din dersi müfredatının parçası haline gelmeye başlamıştır. Bu sadece kendini ilköğretim ve ortaöğretimdeki DKAB ders kitaplarında göstermektedir. Alevililerin İmam-Hatip Liseleri, İlahiyat Fakülteleri ve Diyanete bağlı Kuran Kurslarına karşılık gelecek Dede-Zakir Okulu, Dedelik Yüksek Okulu, Alevilik Yüksek Okulu ya da Ehli-Beyt Yüksek Okulu gibi eğitim kurumları yoktur.

Ayrıca her ne kadar mevcut müfredatta Alevilik konusuna yer verilmiş olsa da bu konular, İlahiyat ve İslami İlimler fakültesi mezunu ve Sünni perspektifte eğitim almış öğretmenler tarafından verilmektedir. Bu öğretmenlerin Alevi kültürüne karşı bilinç ve aşinalıkları yoktur. Bu nedenle bu müfredatın

Alevi bilincinde bir karşılığı yoktur; bu çabalar, Alevi kamuoyu tarafından genel olarak “asimilasyon” sürecinin parçası olarak algılanmaktadır. Bu algıları düzeltmenin yolu, özel eğitime izin vermekten ve eğitim kurumlarının özerkliğini sağlamaktan geçer.

2008 ve 2010 yıllarındaki düzenlemeyle yeni DKAB dersi müfredatı, Aleviliği tasavvufi yorum başlığı altında konu edinmiş ve onu Bektaşilikle birlikte ele almıştır. Oysa diğer Alevi ocaklarının hiçbirini anmamıştır. Bu şekilde Alevilik, Ehli Sünnet içerisinde bir yorum gibi takdim edilmiştir.¹ İlköğretim 4 ve 5. sınıflarda Aleviliği ima eden herhangi bir bilgi yoktur. Bunun dışında başka bir mezhep vurgusu da yoktur. Bu şekilde dersin mezhepler üstü olduğu görüntüsü verilmektedir. Sünnilik veya Hanefilik kelime olarak müfredatın hiçbir yerinde geçmemektedir. 4. Sınıf kitabında mezhep vurgusu çağrıştıracak çok az bölüm vardır ki Hz. Muhammed’in hayatı kısmına “Ehl-i Beyt” başlığının olmaması eksikliklerdir.

6. sınıf kitabında 2006/2008 müfredatında “İlahi Kitaplar” bölümü oldukça yetersiz ve yanlış yönlendiricidir. Din Kültürü dersi, genel müfredatın parçası olacaksa diğer inançlarla ilgili doğru ve kuşatıcı bilgileri ihtiva etmelidir. Diğer taraftan “Namaz İbadeti” başlığı tamamen Hanefiliğe göre anlatılmıştır. “İslamiyet ve Türkler” başlığı altında Alevilik açısından önemli olan Ahmet Yesevi, Yunus Emre, Ahi Evran ve Hacı Bektaş Veli başlıklarına yer verilmiştir. 2010 müfredatında “Türkler Arasında İslam’ın Yayılmasında Etkili Olan Bazı Şahsiyetler” başlığı altında önceki bölüme “Maturidi”, “Ali er-Rıza”, “Türklerde Peygamber ve Ehl-i Beyt Sevgisi” başlıkları ilave edilmiş ancak yine Alevilik, Ehli Sünnet içinde bir yaklaşım gibi verilmiştir.

7. sınıf oruç ibadeti kısmı, 2008 müfredatında tamamen Ehli Sünnet’e inanca göre düzenlenmiştir. Muharrem orucu gibi Alevilikle ilgili oruçlardan bahsedilmemiştir. 2010 düzenlemesinde “Cem ve Cemevi”, “Razılık”, “On iki Hizmet”, “Semah”, “Musahiplik (Yol Kardeşliği)”, “Dua ve Gülbenkler”, ve “Hızır Orucu” başlıkları ilave edilerek Alevilikle ilgili bilgiler zenginleştirilmiştir.

2008 müfredatında 8. sınıf kitabında Alevilik yine “Tasavvufi Yorumlar” başlığı altında “Yesevilik”, “Mevlevilik”, “Alevilik-Bektaşilik” ve “Ahilik” şeklinde zikredilmiştir. 9. sınıf müfredatı, 6. sınıfın genişletilmiş halidir. Ancak laiklik konusu ilave edilmiştir. Bu kısım, temel insan hakları ve çoğulculuk açısından oldukça sorunludur. Örneğin laikliğin amacı, “ruhbanlık anlayışı-

¹ Halise Kader Zengin, “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programlarında Devletin Alevilik Algısı: Karşılaştırmalı Bir Analiz”, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, sayı: 12/47, 2013, ss. 63-87.

na müsaade etmemek” olarak verilmiştir. Bu şekilde Katoliklik, Ortodoksluk, Şiilik, Alevilik gibi birçok inanç ve mezhep, laiklik açısından gayri meşru imiş gibi gösterilmiştir. Oysa devletin bir dinin yapılanma biçimine müdahale etmesi veya onu gayri meşru sayması laiklik açısından anlamsızdır aynı zamanda gereksizdir.

10. sınıf kitabında inanç ve ibadet esasları Sünnilik-Maturidilik açısından anlatılmıştır. Hz. Muhammed ve Kuran bilgileri, mezhepler üstü bilgilerdir. Kitabın geri kalan kısmının herhangi bir mezheple ilgisi yoktur. Ahlak ve vatandaşlık bilgilerini içerir. 11. sınıf kitabında Alevilik geçmemektedir. Sadece Caferilik, İslam’ın ameli yorumlarından biri olarak zikredilmiştir.

2008 müfredatında 12. sınıf kitabında “Tasavvufi Yorumlar” başlığı altında “Yesevilik”, “Alevilik-Bektaşilik” ve “Mevlevilik” başlıklarına yer verilmiştir. Kitaplarda “Dört Kapı Kırk Makam”, “Makalattan Seçmeler”, Hacı Bektaş Veli’nin sözleri vs. bazı okuma parçaları vardır. 2010 müfredatına ilave olarak “Cem ve Cemevi”, “Cemin Yapılışı”, “Semah”, “Musahiplik”, “Dua ve Gülbenkler”, “Muharrem Ayı ve Aşure”, “Nusayrilik” ve “Birlikte Yaşama ve Hoşgörü Kültürü” başlıkları ilave edilmiştir.

DKAP içeriğinin Alevilik açısından değerlendirilmesi

Türkiye’de din derslerinin amacının ne olduğu, onun bilimsel-seküler bir öğretimi mi yoksa dini-ahlaki eğitimi mi amaçladığı ve hangi politik bakış açısına göre düzenlendiği konusunda ciddi belirsizlikler vardır. Mevcut müfredatta da bu belirsizlikler kendini gösterir. Müfredat içinde Aleviliğe yer verilmiş olsa bile Alevilik, hem Bektaşilikle özdeşleştirilmiş hem de Ehli Sünnetin bir parçası olarak takdim edilmiştir.

Din dersi müfredatı, “mezhepler üstü” söylemine rağmen mutlak doğruluk iddiasına dayanır. Ayrıca din eğitimi için “mezhepler üstü” ve “inançlar üstü” nitelemesi doğru değildir. Çoğulcu bir bakış açısından mezhepler üstü din eğitimi olmaz. Burada “din dersi” ifadesi ile “İslam dersi”, “Alevilik dersi”, “Sünnilik dersi”, “Kuran dersi”, “fıkıh dersi” gibi, bir dini inancın özel isimleriyle ifade edilen dersler arasında köklü ayrım vardır. Mevcut “din dersi”, seküler/bilimsel bir eğitimin parçası haline getirilmelidir. Bu ders, tek bir dini ya da farklı dinleri de anlatsa betimlemeye dayalı olacağı için zorunlu müfredatın bir parçası olabilir. Çünkü bu ders, bir dinin benimsetilmesini esas almadığı için din eğitiminin değil kültür tarihi, dinler tarihi veya antropolojinin alanına girer. Oysa din eğitimi sadece bilgilendirici değildir aynı zamanda zorlama olmamak kaydıyla bir dini savunma, benimsetme ve ona

uygun yaşamayı öğretmeye dayanır. Mevcut müfredat, bu özellikleri taşımamaktadır.

Türkiye’de eğitimle ilgili çözüm önerilerinde devlet perspektifi ön plandadır. Eğitimci, bürokrat ve akademisyenler genelde çözüm önerilerini merkezîyetçi eğitim sistemine bağlı olarak geliştirmektedirler. Bu durum, din eğitimi meselesinin çözümünü engellemekte, devlet perspektifini ve eğitim politikalarını sürekli güçlendirmektedir.

Türkiye’de mevcut uygulama ve mevzuat kurumsal bir Alevilik eğitiminin gelişimine engeldir. Aleviler, bu engeli Cemevleri yollarıyla aşmaya çalışmaktadırlar. Cemevleri, geleneksel Alevi ocaklarının şehirlerdeki uzantılarıdır. Bu nedenle şehirleşme sürecinde Alevi toplumu için Cemevlerinin özel bir önemi vardır. Cemevleri, Alevi adap ve erkanının öğretimi için en önemli eğitim kurumlarıdır. Kamu otoritesinin bu kurumların artması için destek sağlaması gerekir.

Nihai Raporda Alevilik, 4+4+4 Uygulaması ve Din Eğitimi

İlki 3-4 Haziran 2009, sonuncusu ise 28-30 Ocak 2010 tarihlerinde düzenlenen Alevi çalıştaylarının Nihai raporunun 133-160 sayfaları Alevilik açısından din eğitimi ve öğretiminin değerlendirilmesine ayrılmıştır. Bu bölümde Alevilerin mevcut müfredatta Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (DKAP) adıyla okutulan zorunlu dersten hoşnut olmadıkları ifade edilmektedir. Bu dersin Alevilerin talep ve beklentilerini de karşılayacak şekilde “mezhepler üstü” bir tarzda verilmesi gerektiği önerilmiştir.

Hükümetin Alevi çalıştaylarından sonra 4+4+4 zorunlu eğitim sistemine geçilmiş ve burada Aleviliğin “Din Ahlak ve Değerler” dersi altında seçmeli olarak yer alması beklenmiştir. Ancak Bakanlık, 2013-2014 öğretim yılında Aleviliği seçmeli ders müfredatına koymamıştır.

Bununla ilgili birkaç iddia vardır. Birincisi, hükümetin Alevilerden aradığı siyasi ilgi ve desteği bulamadığı ve bunun için bu konuyu beklettiği şeklindedir. İkincisi, bazı Alevi temsilcilerinin Alevilik dersine şiddetle karşı çıkması nedeniyle bu dersin askıya alındığıdır. Üçüncü neden ise bazı Alevi temsilcilerinin bu dersle birlikte çocuklarının deşifre olacaklarını ve mağduriyetlerinin daha da artacağından endişe ettiklerini söylemeleridir. Bu gerekçelerin hiçbiri insan hakları perspektifine uymaz. Ayrıca Aleviliğin seçmeli ders olarak müfredata girmesi, insanların bu dersi zorla alacağı anlamına gelmez. Bu nedenle Alevilik eğitimi seçmeli olarak bu listeye önümüzdeki yıl girmelidir.

Din eğitimi meselesinin çözümü için neler yapılabilir?

Alevilerin hem DKAP'a yönelik itirazları hem de Alevilik eğitimi konusundaki sorunlarının çözümü, Türkiye'de özel eğitimin önünün açılması ile mümkün olabilir. Türkiye'de özel öğretimin gelişmesi için devletin teknik anlamda özel okulların açılmasına izin vermesi gerekmektedir. Teknik anlamda özel okullar müfredat, finansman ve standartlar açısından özerk olan eğitim kurumlarıdır. Türkiye'deki mevzuat bu tür okulların açılmasına izin vermemektedir. Din eğitimi sorununun çözümü için 3 Mart 1924 tarihli Eğitim Birliği kanununa dayanan bu yasağın kaldırılması ya da uygulamanın esnetilmesi gerekir.

Türkiye'de öğrencilerin yüzde 97'sinin devlet okullarında okuması nedeniyle² kısa zamanda özel öğrenimin gelişmesi mümkün görünmemektedir. Bu nedenle öncelikle Özel Eğitim Kurumları adı altında faaliyet veren okullara en kısa zamanda "özel okul" statüsü verilmesi gerekir. İkinci olarak bu sorunu kısa sürede aşmak için mevcut devlet okullarının, alt yapısı ve mevkisi uygun olanlarının tam veya kısmi devlet finansmanı yoluyla özel işletmelere devredilmesi ve bir kısmının da tamamen özelleştirilmesi mümkündür. Bunun için önümüzdeki öğretim yılında ekonomik durumu iyi olan bölgelerden başlamak kaydıyla pilot bölge uygulaması başlatılabilir. Bu okullardaki programlar, Milli Eğitim müdürlüklerinin göndereceği gözlemci ve organizatörler eşliğinde kurulacak komisyonlar tarafından hazırlanabilir. MEB, bu programları kriminal veya insan hakları açısından denetleyebilir.

Din eğitim ve öğretimi konusu, dini grup, dernek ve vakıfların durumuyla yakından ilgilidir. Bu açıdan Aleviler için Cemevlerinin statüsü konusu, din öğretimi sorununun bir parçasıdır. Çünkü dini inanç ve tutumların çocuklara aktarılması meselesi, temelde örgün eğitimden ziyade yaygın eğitimle halledilebilir. Aleviler için Cemevleri yaygın eğitim alanlarıdır. Bu nedenle devlet, Cemevlerinin hukuki statüde inanç ve eğitim kurumları olarak tanımalıdır. Cemevleri, diğer ibadethaneler gibi ya kriminal açıdan ya da insan hakları açısından denetlenebilir.

DKAP, din dersi olarak algılanmamalı, aksine dinler özellikle de İslamiyet ve mezhepler hakkında bilgilendirici mahiyette müfredatı olan bir kültür dersi olarak devlet okullarında okutulabilir. Özel okullarda buna işletmeciler karar verir. Devlet okullarında ve özel okullarda ebeveynlerin isteklerine göre farklı inanç ve mezheplere ait derslerin okutulmasına izin verilmelidir. Bu derslerin müfredatlarını özel okullar belirler; Milli Eğitim Bakanlığı bu dersleri, müfredat ve işleniş bakımından denetleyebilir. Ancak kriminal veya

2 Ömer Dinçer'in 2012 Milli Eğitim Bütçesi görüşmelerinde verdiği oran.

temel insan haklarına aykırı durumlar olmadığı müddetçe bu derslere müdahale edemez.

Mevcut DKAP dersi, 2008 ve 2010 düzenlemelerine rağmen teknik olarak din eğitimi dersi değildir. Din eğitimi, farklı dini inançlardan bahseden ve ittifakla oluşturulmuş bir müfredatla değil isteyen inanç gruplarının kendi tasarrufları ile hazırlayacakları programlarla olur. Türkiye'nin de bağlı bulunduğu ilgili mevzuat da bu yöndedir.³

Türkiye, mevzuatını ve uygulamalarını bu mevzuatla uyumlu hale getirmelidir. Bunun için Alevi Çalıştayları Nihai Rapor'da da ifade edildiği gibi Anayasa'da yeni bir düzenleme yapılması gerekir. Bu çerçevede söz konusu derslerin, diğer derslerle aynı statüde tanımlanması ve din eğitiminin din ve vicdan özgürlüğü altında anayasal teminat altına alınması uygundur. Mümkünse Eğitim Birliği kanununun ilgası, kısa zamanda değilse bu kanunun, devletin eğitim kurumları üzerindeki kriminal veya insan hakları ile ilgili denetimleri olarak yeniden yorumlanması gerekir.

Alevilik eğitim ve öğretimini mevcut İlahiyat ve İslami İlimler fakültelerinden mezun olan öğretmenlerin vermesi hem pedagojik açıdan hem de bu öğretmenlerin Alevi kültürü hakkında yeterli birikime sahip olmamaları nedeniyle uygun değildir. Bu derslerin, yeterli alt yapı sağlanıncaya kadar lisans mezunu Alevi bireylerin kısmi ya da tam zamanlı istihdamı ile verilmesi sağlanmalıdır. İsteyen ebeveynler, çocuklarına Alevilik eğitimi vermek için İlahiyat mezunlarını tercih edebilirler.

Alevi çalıştayları nihai raporunda önerilen (Diyanet için) "üst İslam söylemi", (din dersi için) "ittifakla hazırlanmış programlar", "mezhepler üstü yaklaşım" gibi söylemler, din eğitiminin amaç ve ilkelerine uygun değildir. Devletin bu tür amaç, ideal ve programlar hazırlamaya kalkması, evrensel insan haklarına, özellikle ifade özgürlüğü ve din ve vicdan özgürlüğü ilkelerine aykırıdır. Bu nitelikteki dersler, din eğitiminin değil genel ahlak ve vatandaşlık eğitiminin gereği olarak devlet okullarında verilebilecek kültür dersleri içinde yer alabilir.

Alevi çalıştaylarının başladığı 2009 yılından itibaren Aleviler açısından din eğitimi konusunda fiili bir değişiklik veya iyileşme meydana gelmemiştir. Çalıştaylarda eğitimle ilgili ifade edilen beklentiler yerine getirilmese de sorun, Türkiye kamuoyunda ifade özgürlüğü sınırları içinde tartışılabilmeyle başlamıştır. Bunun, sorunun çözümü için önemli bir adım olduğu unutulmamalıdır. Bu süreç içinde Alevi camianın, sorunlarını demokratik şekilde

3 Bkz. AİHS, 9. Md.; BM Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi, 19. md.

anlatan söylemler geliştirmiş olmaları ve çözüm olabilecek birçok öneri ile sürmeleri, Alevilerin sorunları açısından son beş yıldaki en önemli gelişmedir. Gezi süreci, Alevilerin sorunlarını demokratik bir zeminde dile getirmesi konusundaki çabalarına zarar vermektedir. Ancak hükümetin eğitimde atacağı somut adımlar, tartışmanın tekrar demokratik zemine oturmasına katkı sağlayacaktır.

Özetle Türkiye’de Alevilik eğitimi başta olmak üzere din eğitimi meselesi, çoklu müfredat sistemi içinde çoğulculuğu esas alan, devletin inançlara karşı tarafsızlığı şeklindeki siyasi laiklik ilkesine bağlı kalınarak çözülebilir. Bu denli karmaşık bir sorunun siyasi laiklik ilkesiyle çözümü, devletin özel eğitimin önündeki kanuni engelleri olabildiğince hızlı bir şekilde kaldırılmasıyla sağlanabilir. Özel eğitimle birlikte ilkokuldan üniversiteye kadar eğitimin tüm aşamalarında okul, müfredat, finansman ve yönetim özerkliği ve çeşitliği sağlanarak hem Türkiye’nin taahhüt ettiği uluslar arası mevzuata uygun çoğulcu bir eğitim sistemi kurulmasına hem de eğitimin sorumluluğunun tüm toplum tarafından paylaşılmasına imkân sağlanmış olacaktır.